

Vzdělávací obor:

Dějepis

Očekávaný výsledek učení:

CAS-DEJ-001-ZV9-017

Zhodnotí zamýšlené i nezamýšlené důsledky lidského jednání, které souvisejí s narušováním životního prostředí a klimatickými jevy v minulosti.

Popis úrovně NA CESTĚ

- Vyhledá ve více zdrojích (např. v dobových textech, fotografiích, literárních ukázkách, reportážích z dobového tisku) konkrétní informace o klimatických jevech, změnách a narušování životního prostředí a čerpání zdrojů.
- Rozliší příčiny zkoumaných situací a důsledky lidského jednání (např. objev zemědělství a růst populace, využívání fosilních paliv a oteplování planety); vyvozuje závěr, že lidské zásahy byly v minulosti běžně provázeny nejistotou a omezenou předvídatostí.
- Diskutuje o proměnách vztahu člověka k přírodě a o motivacích člověka k poškozování ekosystémů (přelidnění a migrace jako důsledek vyčerpání zdrojů).

Kácet les, anebo ne?

Autor materiálu: Mgr. Jiří Karen, Ph.D.

Anotace

Lekce přibližuje žákům historické rozhodování o kácení lesa v 18. století prostřednictvím modelových svědectví tří vesničanů. Žáci porovnávají jejich tehdejší očekávání s pozdějšími důsledky, které tytéž postavy reflektují o několik desetiletí později. Na základě této zkušenosti rozlišují zamýšlené a nezamýšlené dopady lidského jednání na krajinu a diskutují, jak podobná rozhodnutí souvisejí s dnešní ekologickou krizí. Cílem je porozumět vývoji vztahu člověka k přírodě a promýšlet udržitelnější scénáře budoucnosti.

Zadání pro žáky

- 1) Přečti si svědectví tří mladých vesničanů z 18. století.

Každý z nich vysvětluje, proč chce, aby se vykácel okolní les. Podtrhni v každém textu, co podle něj přinese kácení za výhody. Hlasujte, jak byste se na místě vesničanů rozhodli vy.

- 2) Přečti si ta samá svědectví z doby o 50 let později.

Ti samí muži jsou teď staří a vzpomínají, co se po vykácení stalo. Označ v každém textu alespoň jednu věc, která dopadla jinak, než čekali. Ve dvojici nebo skupině odpovězte:

- Co vesničané chtěli?
- Co se skutečně stalo?
- Které důsledky byly zamýšlené a které nezamýšlené?
- Co se tehdy dalo udělat jinak?

- 3) Navrhni dnes pro svou obec nebo kraj jedno jednoduché pravidlo, které by pomohlo předcházet podobným problémům.

(Využij, co ses dozvěděl/a – může se týkat vody, stromů, půdy, zemědělství...)

Vazba na klíčové kompetence

Název KK Složka KK Kód OVU	Znění OVU	Vzdělávací strategie
KK k občanství a udržitelnosti Odpovědné rozhodování a jednání KOB-ZPS-000-ZV9-001	Zohledňuje vzájemnou propojenost jevů, situací a výzev v okolním světě z hledisek sociálních, ekonomických, kulturních, politických a ekologických.	- vytvářím situace a zadání vyžadující prozkoumávání a interpretaci různých souvislostí v místním prostředí a mezi místní, regionální, národní a globální úrovní - podněcuji žáky ke kladení a zodpovídání otázek směřujících k hledání příčin a následků různých situací a procesů - využívám techniky zviditelňující souvislosti různých procesů a jevů – např. simulace, myšlenkové mapy, grafická znázornění a schémata.

Metodický komentář pro učitele

- 1) Efektivní vedení diskuse. Bezpečný prostor: Ujistěte žáky, že v této aktivitě neexistuje „správná“ odpověď. Povzbuzujte k vyjádření názorů – zvláště u žáků, kteří obvykle mlčí. Práce ve dvojicích/trojicích před plenární diskusí: Pomůže stydlivějším žákům. Můžete zadat otázku typu: „Kdo byl podle vás nejrozumnější ze tří postav a proč?“
- 2) Podpora vyjádření názoru:
 - a. Palcoměr: Zvednutí palce nahoru = souhlas, dolů = nesouhlas, do strany = nevím. Můžete pokládat výroky: „Kácení lesa bylo tehdy nutné.“ / „Starý Matěj měl pravdu.“
 - b. Názor pohybem: Jeden konec třídy znamená „určitě ano“, druhý „rozhodně ne“. Výborné pro úvodní i závěrečnou reflexi.
 - c. Digitální hlasování: Např. Mentimeter, Slido, AnswerGarden – např. otázka: „Jaké by mělo být naše pravidlo o krajině dnes?“
 - d. Zrcadlení odpovědí: Využijte techniku „Slyším tě říct, že...“ – posiluje důvěru a prohlubuje porozumění.
- 3) Tipy a triky pro rozvoj klíčové kompetence
 - Nechte žáky rozhodnout: V závěru mohou hlasovat, zda by oni sami les kácet nechali, či ne – a své rozhodnutí odůvodnit.
 - Rozvíjí svobodné a odpovědné rozhodování.
 - Spojte s dnešním světem: Ptejte se: „Existují dnes podobná dilemata? Jak se rozhodujeme mezi pohodlím a přírodou?“ Pomáhá porozumět principům environmentální spravedlnosti.
 - Podpořte převzetí odpovědnosti: Nabídněte dobrovolný domácí úkol: „Zjisti, jakou zelenou plochu má vaše ulice/vesnice. Napadá tě, co by šlo udělat jinak?“
- 4) Reflexe není navíc: V závěru dejte tři minuty na rychlé „exit ticket“: „Co nového jsem si dnes uvědomil/a o vztahu lidí a přírody?“
- 5) Krok za krokem, ne najednou: Pokud žáci nejsou zvyklí diskutovat, rozdělte diskusi na „malé kroky“ s jasným úkolem – nejdřív čtení, pak porovnání názorů, až nakonec hodnotový soud.

Popis ověřování

Cílem ověřování není pouze reprodukce informací z modelových svědectví, ale především schopnost žáků rozpoznat důsledky lidského jednání, argumentovat a formulovat vlastní návrhy a postoje v kontextu udržitelnosti.

Kritéria ověření (formativně): Porozumění zamýšleným a nezamýšleným důsledkům:

- Žák identifikuje, co postavy v minulosti očekávaly (např. více pole, více jídla) a co se stalo ve skutečnosti (např. sucho, eroze, ztráta přístupu ke dřevu).

Schopnost porovnat historickou perspektivu s dnešními dilematy:

- Žák propojí danou historickou situaci s obdobnou současnou (např. stavba haly místo louky, kácení kvůli silnici...).

Formulace vlastního názoru a návrhu:

- Žák stručně a srozumitelně navrhne opatření, které by dnes pomohlo předcházet obdobné situaci (např. výsadba, hospodaření s vodou, ochrana remízku).
- Schopnost zdůvodnit návrh jednoduchou úvahou („protože...“).

Ukázka řešení

1. Co vesničané chtěli?

- Matěj: Více polí, větší úrodu, krávy a pastviny. Přislíbené výhody od vrchnosti.
- Josef: Dost dřeva pro řemesla a zajištění tepla. Uznává rizika, ale věří, že se to zvládne.
- Tereza: Přežít zimu, uživit děti, zajistit palivo. Les jí připadal vzdálený.
- Zamýšlené důsledky: víc jídla, teplo, práce, prostor.

2. Co se skutečně stalo?

- Eroze půdy, sucha, nedostatek dřeva po letech.
- Zavedení císařských lesních patentů – zákaz sběru dřeva, ztráta přístupu k lesu.
- Změna klimatu v krajině – méně vody, větší zranitelnost.
- Nezamýšlené důsledky: povodně, vyčerpání půdy, omezení svobod, ztráta vztahu k přírodě.

3. Co by se dalo udělat jinak?

- Kácet jen část lesa, zanechat ochranné pásy.
- Sázet nové stromy už během těžby.
- Domluvit pravidla s lesním úřadem – společná odpovědnost.

4. Vlastní návrh žáka (dnešní situace):

„V naší obci je plán na rozšíření parkoviště místo remízku. Navrhoval/a bych, aby se to udělalo jinak – třeba zpevnit plochu u hřiště, kde už je tráva a není to mokřad. Remízek u pole nechme – drží vodu a žije tam spousta zvířat.“

5. Krátká reflexe:

„Dřív jsem si myslel/a, že lidi káceli jen kvůli zisku. Teď chápu, že často šlo jen o přežití – ale když se přehlednou důsledky, může to být pro přírodu i lidi hrozné. Dnes máme víc možností dělat věci chytřeji.“

Zdroje

- 1) Ochrana přírody, 2007. *Historie vzniku lesních rezervací v ČR do roku 1945*. Online. 2008, roč. 2007, č. 1. 2008. Dostupné z: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/z-nasi-prirody/historie-vzniku-lesnich-rezervaci-v-cr-do-roku-1945/>. [cit. 2025-07-01].
- 2) MAŠÍNOVÁ, Michala. *Lesní a honební právo v českých zemích do roku 1938*. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra právních dějin, 2011.
- 3) *Článek Původní lesy v ČR. Jaká je vlastně historie lesů na území České republiky?* Online. Rosteme pro budoucnost. 2023. Dostupné z: <https://rostemeprobudoucnost.cz/puvodni-lesy-v-cr-jaka-je-vlastne-historie-lesu-na-uzemi-ceske-republiky/>. [cit. 2025-07-01].
- 4) *Od počátku silnějšího vlivu na lesy do poloviny 18. století*. Online. Pralesy. 2023. Dostupné z: <https://pralessy.cz/databanka-historie-do-18-stoleti>. [cit. 2025-07-01].